

N:o 49.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående öfverlåtande på Svegs kommun af kronans rätt till ett vid afvittringen inom Svegs socken åt socknemännen till kyrkostallar afsatt område; gifven Stockholms slott den 16 februari 1900.

Vid afvittringen inom Svegs socken af Jemtlands län blef ett invid sockenkyrkan beläget område, den s. k. kyrkoplanen, innehållande enligt den vid afvittringen upprättade delningsbeskrifning 14 tunnland 16 kappland afrösningsjord och 41 tunnland 16 kappland impediment, enär jordmännen vore af den beskaffenhet, att annat än litet vedbrand derå ej kunde tagas, uteslutet från all beräkning och afsattes desamma till nödigt utrymme för kyrkostallar åt socknemännen. Genom utslag den 12 september 1840 förklarade derefter Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet, att, enär vid granskning af afvittringsförrättningen befunnits, att hvar och en af de inom socknen befintliga byar och skifteslag erhållit egor efter innehafvande skattetal, Kongl. Maj:ts befallningshafvande pröfvade skäligt fastställa afvittringen sådan desamma efter den laga kraftvunna delningsbeskrifningen blifvit verkställd.

Å kommunalstämma den 5 februari 1893 och kyrkostämma den 12 i samma månad beslöto Svegs socknemän, att, enär omförmälda jordområde, som vid afvittringen blifvit afsatt för att bereda aflägsset boende sockenbor tillfälle att uppföra s. k. kyrkostugor, befunnits vara för detta ändamål onödigt stort samt klagan ofta försports öfver svårigheten att i kyrkans närhet, hvarest rådde liflig rörelse, erhålla

byggnadsplatser, berörda område skulle regleras så, att den del deraf, som icke vore för kyrkostugor behöflig, kunde få af enskilda personer förvärfvas och användas till byggnadsplatser, hvarjemte socknemännen uppdrogo åt dertill utsedd person att begära förordnande för landtmätare att uppmäta och kartlägga området, afskilja nödig plats för kyrkostugor och skäligt område kring kyrkan för dess enskilda behof samt upprätta förslag till det återstående områdets indelning i tomter och gator.

Med anledning häraf höll förste landtmätaren H. J. Norrman, hvilken af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet förordnades att verkställa berörda förrättning, med biträde af gode män sammanträden med socknemännens ombud och öfriga sakegare samt uppgjorde plan för områdets reglering på det sätt, att området indelades i gator och 188 tomter, af hvilka 40 dels tillades innehafvare af lägenheter, som förut inom området af kommunal- eller kyrkostämmor åt enskilde upplåtits, dels afsattes för allmänna behof och återstående 148 tomter fördelades på de särskilda hemmansnumren inom socknen.

Sedan socknemännen å kommunalstämma den 14 mars 1897 och kyrkostämman den 28 i samma månad i hufvudsak godkänt den sålunda uppgjorda regleringsplanen, hafva nu socknemännen genom utsedde ombud i en till Kongl. Maj:t stäld, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande med underdånig skrifvelse den 18 oktober 1898 öfverlemnad ansökning i underdånighet anhållit, att, då tomtinnehafvarne icke kunde antagas hafva endast genom den af socknemännen godkända regleringen och utan Kongl. Maj:ts medgifvande förvärfvat full eganderätt till tomterna och då det skulle i hög grad befordra ortens utveckling, om enskilda personer kunde med trygghet ur eganderättssynpunkt bebygga och bebo Svegs kyrkoplan, Kongl. Maj:t täcktes godkänna beslutade upplåtelse och skedd fördelning af tomter å kyrkoplanen på sådant sätt, att lagfart kunde beviljas, samt fastställa den verkställda regleringen.

Af den uppgjorda regleringsplanen och dertill hörande handlingar inhemtas, bland annat, att, sedan rågångarne omkring ifrågavarande område, af hvilka den södra mot det kronan tillhöriga kyrkoherdebostället i församlingen och skattetorpet Färjestaden bestämts genom en den 17 september 1894 upprättad skriftlig förening, blifvit utstakade och beskrifna, området med derinom befintliga vägar vid uppmätning befunnits innehålla 28 hektar 17 ar 2,2 kvadratmeter eller 57 tunnland 1,9 kappland. Enligt uppgift hade genom kommunal- eller kyrkostämmobeslut på olika tider inom området till enskilde under eganderätt upplåtits sammanlagt tolf lägenheter. Vid den föreslagna

tomtregleringen hade dessa upplåtelse respekterats så till vida, som hvarje lägenhetshafvare tilldelats ett tomtområde, hvilket, så nära tomtindelningen medgåfve, motsvarade den förut upplåtne lägenheten efter afdrag af hvad derå belöpte af den till gator afsatta areal, hvarjemte öfverenskommits, att, enär till följd af gatornas läge och andra omständigheter de särskilda lägenhetshafvarne icke i hvarje fall kunnat erhålla jemnt den areal, som förut upplåtits, utan några erhållit öfverskott och andra fått vidkännas minskning i sitt område, vederbörande lägenhetshafvare skulle för öfverskottsjord efter ett pris af 25 öre för kvadratmeter utgifva ersättning till kommunen, som efter samma grund hade att godtgöra lägenhetshafvare för minskning af hans område. Till plan omkring kyrkan, torg, skolhusplan och för andra allmänna behof hade särskilda tomter afsatts. Öfriga tomter hade utdelats på de särskilda hemmansnumren sålunda, att hvart och ett af socknens 150 hemmansnummer erhållit en tomt, med undantag af två hemman, hvilka såsom af ålder utgörande tillsammans en s. k. rök fått en tomt gemensamt, samt två andra hemman, som af samma anledning likaledes tillsammans erhållit blott en tomt; och hade socknemännen beslutit, att, derest någon af de på hemmansnumren fördelade tomterna i en framtid skulle öfvergå till annan än egaren af vederbörande hemmansnummer, denna omständighet icke skulle utgöra hinder för hemmansegaren och hans husfolk att vid kyrkobesök utan ersättning till tomtegaren erhålla nödigt rum för sig och sina dragare å den tomt, som ursprungligen blifvit tilldelad hemmanet.

I ofvan omförmälda underdåniga skrifvelse har Kongl. Maj:ts befallningshafvande anfört, bland annat, följande. Mot det ifrågasatt område indelning till tomter och gator enligt det upprättade förslaget hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke något att erinra, men deremot hyste Kongl. Maj:ts befallningshafvande åtskilliga betänkligheter mot den föreslagna tilldelningen af tomterna. Sålunda kunde till en början ifrågasättas, huruvida bestämmelsen om tomternas fördelning på de särskilda hemmansnumren inom socknen vore förenlig med rättvisa och billighet. Af afvittringshandlingarna syntes framgå, att, oaktadt kyrkoplanens afsättning, samtliga hemman i socknen erhållit mot skattetalen fullt svarande egoviddar, och, derest området icke ansetts böra afsättas för allmänt behof, hade detsamma således rätteligen bort tillfalla kronan. Så vidt för Kongl. Maj:ts befallningshafvande vore känt, hade efter afvittringen varit sed, att hvem som helst — jordegare eller icke jordegare — fått nyttja kyrkoplanen till bebyggande för eget behof, och i hvarje fall syntes det icke hafva varit innehaf-

vare af från hemman under eganderätt afsöndrad lägenhet förment eller under nuvarande förhållanden kunna en sådan lägenhetshafvare förmenas att å kyrkoplanen uppföra kyrkostall för eget bruk. Att emellertid enligt det nu uppgjorda regleringsförslaget innehafvare af dylika afsöndrade lägenheter måste anses uteslutna från delegarerätt i de på hemmansnumren fördelade tomterna framginge af det förhållande, att åtskilliga i mantalslängden för Svegs socken upptagna lägenheter, som icke lydde under visst hemman, icke tilldelats tomter eller andel i sådana. Med afseende å det i den underdåniga ansöknigen framhållna syftmålet med den sökta fastställelsen af regleringsförslaget, att derigenom skulle kunna vinnas lagfart å tomterna, syntes jemväl tomternas utdelning på hemmansnumren vara olämplig. De flesta hemmansnumren i socknen vore nemligen delade i flera brukningsdelar med olika egare, hvilken omständighet, då de särskilda brukningsdelarnes egare skulle blifva delegare i en och samma tomt, måste medföra svårigheter och oreda vid blifvande öfverlåtelse af hemmansdelar och tomter. Vidare skulle det ursprungliga ändamålet med kyrkoplanen, eller att denna skulle tjena till plats för kyrkostallar åt socknemännen, genom den ifrågasatta tomttilldelningen blifva väsentligen förfeladt, i det att icke blott alla socknemän, som ej vore hemmansegare, redan från början vore uteslutna från förmånen att ega tillgång till plats för kyrkostallar, utan äfven hemmansegare, som sålt sin tomt, skulle blifva i saknad af nämnda förmån. Det uppställda förbehållet om rätt för hemmansegare att efter försäljning af tomt fortfarande derstädes få vid kyrkibesök tillgodonjuta nödigt rum för sig, husfolk och dragare, hvilket förbehåll icke vore giltigt, med mindre detsamma särskildt intecknades i hvarje tomt, skulle nemligen, såsom innebärande skyldighet för tomteegare att å tomten hafva flera eller större byggnader än han sjelf behöfde, säkerligen komma att befinnas så hinderligt för tomternas försäljning, att säljarne antagligen i många fall skulle finna sig föranlåtna att afstå från denna rätt. Slutligen och med hänsyn till det oordnade sätt, hvarpå nedsättningarna å kyrkoplanen hittills egt rum, vore, enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förmenande, den möjlighet icke utesluten, att någon visade sig ega nu ej känd laglig upplåtelse till lägenhet å kyrkoplanen, hvarigenom skulle kunna inträffa, att tomttilldelningen blefve genom domstols utslag i väsentliga delar rubbad.

På grund af hvad sålunda anförts har Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till den af socknemännen beslutade tomttilldelningen, men, då det för Svegs kommun

vore af stor vigt, att så snart som möjligt bestämmelser komme till stånd, genom hvilka det alltjemt pågående regellösa bebyggandet af kyrkoplanen kunde förhindras, och då, enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes åsigt, frågan om eganderätten till sådana tomter, som ej redan vore på annat sätt disponerade, icke kunde på fullt rättvist sätt lösas annorlunda än så, att dessa tomter förklarades vara kommunens gemensamma egendom, har Kongl. Maj:ts befallningshafvande hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes, med fastställande af det upprättade förslaget till ifrågavarande områdes indelning till tomter och gator samt med godkännande af de utaf kommunal- eller kyrkostämmor redan meddelade upplåtelser af mark derå med de förändringar, som blefve en följd af regleringen, förklara, att alla öfriga tomter, som icke afsatts för kyrkans eller annat allmänt behof, skulle tillhöra Svegs kommun, med rätt för kommunen att för gemensam räkning försälja, utarrendera eller på annat sätt till kommunens nytta använda desamma, men med skyldighet å andra sidan att till kyrkostugor och kyrkostallar åt socknemännen upplåta tomter, om hvilkas antal och belägenhet äfvensom om sättet och ordningen för deras bebyggande och begagnande för berörda ändamål Kongl. Maj:t täcktes efter förutgången utredning i antydda hänseenden meddela föreskrift.

Öfver ifrågavarande underdåniga ansökning hafva, på grund af särskilda nådiga remisser, underdåniga utlåtanden afgifvits af öfverintendentsembetet den 29 februari 1898, af landtmäteristyrelsen den 24 april 1899 och af kammarkollegium, som vid sitt utlåtande fogat inhemtadt yttrande från domänstyrelsen, den 30 november sistnämnda år.

Af dessa myndigheter har öfverintendentsembetet förklarat, att embetet för sin del icke funnit anledning till erinran mot det underställda regleringsförslaget; och landtmäteristyrelsen har såsom sin åsigt uttalat, att kyrkoplanen vore att anse såsom en kommunen tillhörig fastighet, hvilken genom gåfva tillfallit kommunen för ett dess gemensamma nytta afseende ändamål och hvarå 73 § i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 således vore tillämplig.

Den af landtmäteristyrelsen uttalade åsigten, att ifrågavarande område borde såsom en kommunen tillhörig fastighet disponeras, har domänstyrelsen för sin del biträdt, hvarjemte styrelsen meddelat, att styrelsen icke funnit något att erinra vid det uppgjorda regleringsförslaget.

Kammarkollegium har, hvad först anginge frågan om eganderätten till ifrågavarande område, anfört, att, enligt kollegii åsigt, samma

område, hvilket icke funnes i jordeböckerna upptaget, rätteligen vore att betrakta såsom en vid afvittringen uppkommen öfverloppsmark och att, då området vid afvittringen upplåtits åt socknemännen endast för det särskildt angifna ändamålet att tjena dem till utrymme för kyrkostallar, eganderätten dertill fortfarande tillhörde kronan. Beträffande frågan om jordområdets disposition, har kollegium instämt i Kongl. Maj:ts befallningshafvandes uttalande om olämpligheten och orättvisan att till förfång för öfriga sockenbor på föreslaget sätt fördela området mellan socknens hemmansegare. Deremot har kollegium funnit det icke vara obilligt, att kronan till främjande af ortens utveckling och underlättande af ett ordnad bebyggande af platsen öfverläte sin rätt till området åt Svegs kommun i syfte att af området, i den mån detsamma ej behöfde användas till plats för sockenbornas kyrkostallar eller kommunens allmänna behof, tomter kunde varda under eganderätt åt enskilde upplåtna för bebyggande. I detta afseende har kollegium icke haft något att erinra mot den uppgjorda regleringsplanen, sådan densamma blifvit af socknemännen godkänd, men fästat uppmärksamheten derå, att samtycke till den ingångna föreningen angående sträckningen af kyrkoplanens södra rågång icke blifvit, på sätt i 49 § skiftesstadgan föreskrefves, å kronans vägnar lemnadt.

På grund af hvad sålunda anförts har kammarkollegium hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes, med godkännande å kronans vägnar af nyssnämnda rågångsförening, i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva, att kronans rätt till ifrågavarande jordområde måtte under vissa vilkor till Svegs kommun öfverlåtas.

Med afseende å hvad i ärendet sålunda förekommit vill Kongl. Maj:t, som finner hvad kammarkollegium meddelat i fråga om kyrkoplanens södra rågång icke föranleda till något Kongl. Maj:ts yttrande, härmed föreslå Riksdagen att medgifva, att kronans rätt till förenämnda vid afvittringen i Svegs socken åt socknemännen till nödigt utrymme för kyrkostallar afsatta område må öfverlåtas på Svegs kommun under vilkor:

att området, i hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande finner detsamma erforderligt för nyssnämnda med upplåtelsen af området afsedda ändamål, fortfarande skall för detta ändamål användas;

att kommunen i öfrigt må å området, i öfverensstämmelse med den plan för detsammas bebyggande, som kan varda af Kongl. Maj:ts befallningshafvande fastställd, upplåta tomter åt enskilda på de vilkor, kommunen kan finna skäligt bestämma;

att innehafvare af å området redan upplåtna lägenheter skola

ega att för dem utan ersättning erhålla nödigt tomtutrymme i den mån detta låter förena sig med regleringsplanens genomförande;

att, derest Kongl. Maj:ts befallningshafvande vid fastställande af berörda plan skulle finna, att någon tomt bör för något kronans ändamål undantagas, kommunen skall vara skyldig att till kronan utan ersättning upplåta sådan tomt; samt

att för tomter inflytande försäljningsmedel skola i första rummet användas till bestridande af sådana kostnader och utgifter, som påkallas af området behöriga ordnande.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Hans Wachtmeister.

---

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari
1900.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **BOSTRÖM**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **LAGERHEIM**,
Statsråden: **WIKBLAD**,
ANNERSTEDT,
herr **VON KRUSENSTJERNA**,
grefve **WACHTMEISTER**,
CLAËSON,
DYRSSEN,
CRUSEBJÖRN,
RESTADIUS.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet grefve Wachtmeister föredrog härefter:

En till Kongl. Maj:t stäld, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län med underdånig skrifvelse den 18 oktober 1898 öfverlemnad ansökning, deri — sedan socknemännen i Svegs socken af nämnda län å kommunalstämma den 5 februari 1893 och kyrkostämma den 12 i samma månad dels beslutit, att, enär ett jordområde, benämndt kyrkoplanen, som vid afvittringen inom socknen blifvit afsatt för att bereda aflägset boende sockenbor tillfälle att uppföra s. k. kyrkostugor, befunnits vara för detta ändamål onödigt stort samt klagan ofta försports öfver svårigheten att i kyrkans närhet, hvarest rådde liflig rörelse, erhålla byggnadsplatser,

berörda område skulle regleras så, att den del deraf, som icke vore för kyrkostugor behöflig, kunde få af enskilde personer förvärfvas och användas till byggnadsplatser, dels ock uppdragit åt dertill utsedd person att begära förordnande för landtmätare att uppmäta och kartlägga området, afskilja nödig plats för kyrkostugor och skäligt område kring kyrkan för dess enskilda behof samt upprätta förslag till det återstående områdets indelning i tomter och gator, samt, efter det förste landtmätaren H. J. Norrman, hvilken förordnats att verkställa berörda förrättning, med biträde af gode män hållit sammanträden med socknemännens ombud och öfriga sakegare samt uppgjort plan för områdets reglering på det sätt, att området indelats i gator och 188 tomter, af hvilka 40 dels tillagts innehafvare af lägenheter, som förut inom området af kommunal- eller kyrkostämmor åt enskilde upplåtits, dels afsatts för allmänna behof och återstående 148 tomter fördelats på de särskilda hemmansnumren inom socknen, socknemännen å kommunalstämma den 14 mars 1897 och kyrkostämma den 28 i samma månad i hufvudsak godkänt den sålunda uppgjorda regleringsplanen — bemälda socknemän genom utsedde ombud i underdånighet anhållit, att, då tomtinnehafvarne icke kunde antagas hafva endast genom den af socknemännen godkända regleringen och utan Kongl. Maj:ts medgifvande förvärfvat full eganderätt till tomterna och då det skulle i hög grad befordra ortens utveckling, om enskilda personer kunde med trygghet ur eganderättssynpunkt bebygga och bebo Svegs kyrkoplan, Kongl. Maj:t täcktes godkänna beslutade upplåtelser och skedd fördelning af tomter å kyrkoplanen på sådant sätt, att lagfart kunde beviljas, samt fastställa den verkställda regleringen,

öfver hvilken ansökning, på grund af särskilda nådiga remisser, underdåniga utlåtanden afgifvits ej mindre af öfverintendentsembetet och landtmäteristyrelsen, än äfven af kammarkollegium, som dervid öfverlemnadt inhemtadt yttrande från domänstyrelsen;

och hade kammarkollegium anfört, bland annat, att vid den rågångsutstakning å kyrkoplanen, hvilken föregått uppgörandet af regleringsplanen, den södra rågången mot kyrkoherdebostället i församlingen och skattetorget Färjestaden bestämts genom en den 17 september 1894 upprättad skriftlig förening, men att samtycke till denna förening icke blifvit, på sätt i 49 § skiftesstadgan föreskrefves, å kronans vägnar lemnadt.

Statsrådet tillstyrkte, att Kongl. Maj:t måtte, med förklarande att hvad kammarkollegium meddelat i fråga om kyrkoplanens södra rågång

icke föranledde till något Kongl. Maj:ts yttrande, i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva, att kronans rätt till förenämnda vid afvittringen i Svegs socken åt socknemännen till nödigt utrymme för kyrkostallar afsatta område finge öfverlätas på Svegs kommun under vilkor:

att området, i hvad Kongl. Maj:ts befallningshafvande funne detsamma erforderligt för nyssnämnda med upplåtelsen af området afsedda ändamål, fortfarande skulle för detta ändamål användas;

att kommunen i öfrigt finge å området, i öfverenstämmelse med den plan för detsammas bebyggande, som kunde vara af Kongl. Maj:ts befallningshafvande faststæld, upplåta tomter åt enskilda på de vilkor, kommunen kunde finna skäligt bestämma;

att innehafvare af å området redan upplåtna lägenheter skulle ega att för dem utan ersättning erhålla nödigt tomtutrymme i den mån detta läte förena sig med regleringsplanens genomförande;

att, derest Kongl. Maj:ts befallningshafvande vid fastställande af berörda plan skulle finna, att någon tomt borde för något kronans ändamål undantagas, kommunen skulle vara skyldig att till kronan utan ersättning upplåta sådan tomt; samt

att för tomter inflytande försäljningsmedel skulle i första rummet användas till bestridande af sådana kostnader och utgifter, som påkallades af områdets behöriga ordnande.

Hvad statsrådet sålunda tillstyrkt behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
Hjalmar Rettig.